

INLEIDING

Samenwerken! Zeeland is naar mijn mening als geen andere regio in staat om de grote uitdagingen waar wij voor staan aan te pakken, als we maar blijven samenwerken. Dat is zo kort na de provinciale statenverkiezingen zeer actueel. Partijen zijn nu met elkaar in gesprek om een coalitie te vormen en samen de koers voor de komende jaren uit te zetten. Een koers die onze provincie hopelijk nog aantrekkelijker, ondernemender en innovatiever maakt.

Eenvoudig is dat niet, want wij staan voor een aantal grote uitdagingen op het gebied van duurzaamheid, woningbouw en het vestigingsklimaat. Vanwege de complexiteit van die uitdagingen is het cruciaal dat wij deze eensgezind aanpakken, de politiek samen met ondernemers, het onderwijs en andere maatschappelijke organisaties.

Als grootste Zeeuwse werkgeversvereniging zetten wij ons al vele jaren in voor de ontwikkeling van de Zeeuwse economie. Ik wil benadrukken dat Zeeland een groeiregio is, wat betreft inwoners en wat betreft economische activiteit. De ambitie om te blijven groeien, is noodzakelijk omdat deze groei bijdraagt aan de gewenste, brede welvaart ten behoeve van alle (nieuwe) Zeeuwen.

Voorafgaand aan de verkiezingen hebben wij onze **ondernemersstandpunten** gepresenteerd die nodig zijn voor een gezonde, Zeeuwse economie. Ik ben verheugd dat een aantal van onze standpunten in de partijprogramma's is meegenomen. Wij blijven hierover natuurlijk in gesprek met alle partijen, niet alleen de politieke, om samen te werken aan een economisch sterk Zeeland.

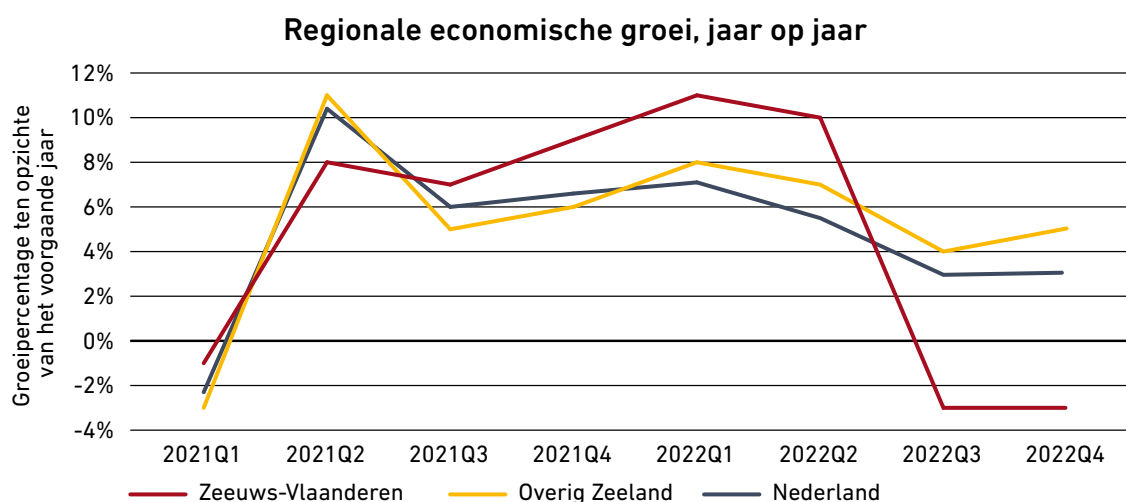
Eric de Ruijscher, voorzitter VNO-NCW Zeeland

Krimp duurt voort in Zeeuws-Vlaanderen

Zeeuws-Vlaanderen laat voor het tweede opeenvolgende kwartaal een krimp van -3% optekenen. Net als tijdens het derde kwartaal van 2022 staat die krimp in contrast met het groeicijfer in de rest van Zeeland. Daar steeg de economische groei van 4% in het derde naar 5% in het vierde kwartaal van 2022.

Nu de energieprijzen op de internationale markten fors zijn gezakt, is het uitkijken naar de mate waarin die lagere prijzen een boost zullen geven aan de energie-intensieve industrie in Zeeuws-Vlaanderen.

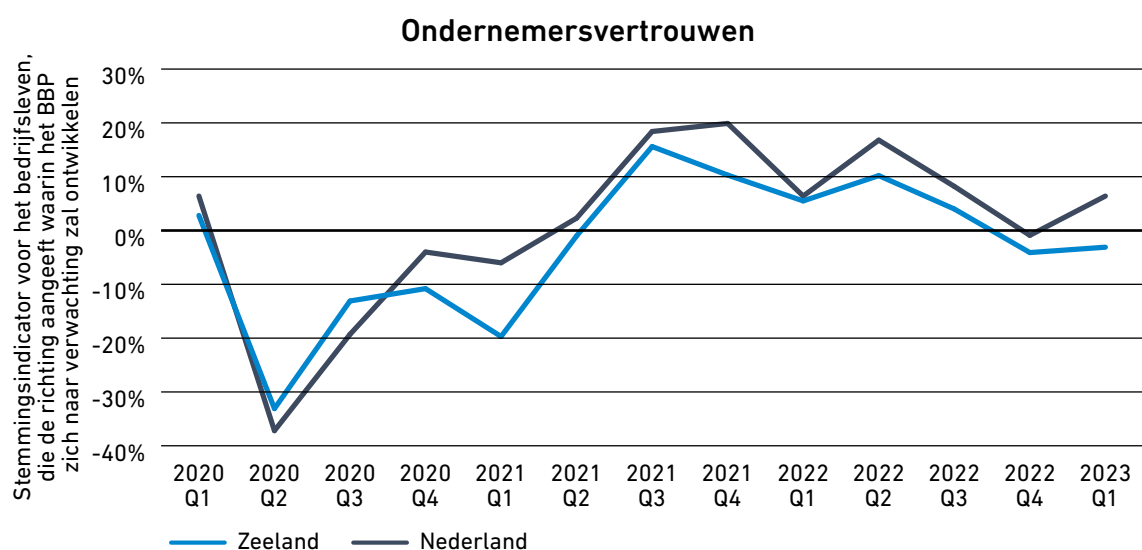

Bron: CBS (Zeeland, Nederland)

Ondernemersvertrouwen blijft hangen onder de nullijn

De negatieve, economische groei in Zeeuws-Vlaanderen weerspiegelt zich in het Zeeuwse ondernemersvertrouwen.

In tegenstelling tot in de rest van Nederland blijven Zeeuwse ondernemers negatief gestemd over de nabije toekomst. Het percentage van -3,1% geeft aan dat zij verwachten dat de Zeeuwse, economische productie in de komende maanden zal krimpen.

Bron: CBS (Zeeland, Nederland)

Aanwas aantal ondernemingen in Zeeland vertraagt

Het aantal Zeeuwse ondernemingen blijft toenemen, maar de negatieve stemming onder gevestigde ondernemers lijkt het enthousiasme van jonge starters te temperen.

In het laatste kwartaal van 2022 werden in Zeeuws-Vlaanderen per 10.000 inwoners 23 starters en 18 stoppers geregistreerd. Voor de rest van Zeeland gaat het om respectievelijk 31 starters en 19 stoppers.

In vergelijking met het derde kwartaal van 2022 valt op dat het aantal starters in Zeeuws-Vlaanderen niet langer stijgt, terwijl het aantal stoppers er wel toeneemt.

Het pessimistisch ondernemersvertrouwen leidt dus niet meteen tot een daling in het aantal ondernemingen, maar per saldo groeit het aantal nieuwe ondernemingen in Zeeland slechts half zo snel als in de rest van Nederland.

Blijven inzetten op de ontwikkeling van innovatiekracht lijkt meer dan ooit nodig in Zeeland.

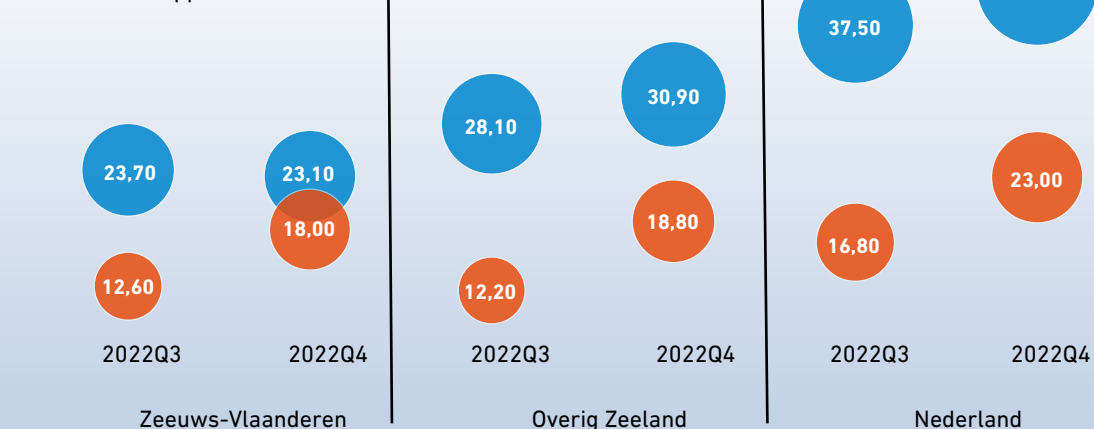
We zien gelukkig dat nog steeds een behoorlijk aantal innovatieve starters en groeiers met een financieringsbehoefte zich aanmelden bij Impuls. Het is algemeen bekend dat crisissen mensen ertoe dwingen om anders naar de wereld en hun bedrijfsvoering te kijken. Dit leidt veelal tot innovatie. De investeringsvraag van innovatieve starters, groeiers en bestaande middelgrote en kleine bedrijven neemt dus eerder toe dan af, waardoor de beschikbare middelen uit de Zeeuwse innovatiefondsen in snel tempo worden geïnvesteerd. Daarnaast zien wij zowel bij starters als bij bestaand, innovatief MKB een toenemende vraag naar financiering gerelateerd aan de energietransitie. Wij spelen hierop in door, in samenwerking met onze stakeholders, te onderzoeken of het mogelijk is om een transitiefonds op te zetten, dat zich in eerste instantie zal richten op het verstrekken van financieringen met betrekking tot de energie- en grondstoffentransitie.

Dick ten Voorde, Directeur Impuls Zeeland

2022Q3 – 2022Q4

Starters versus stoppers per 10.000 inwoners

● Starters ● Stoppers

Bron: Kamer van Koophandel (Starters, Stoppers)

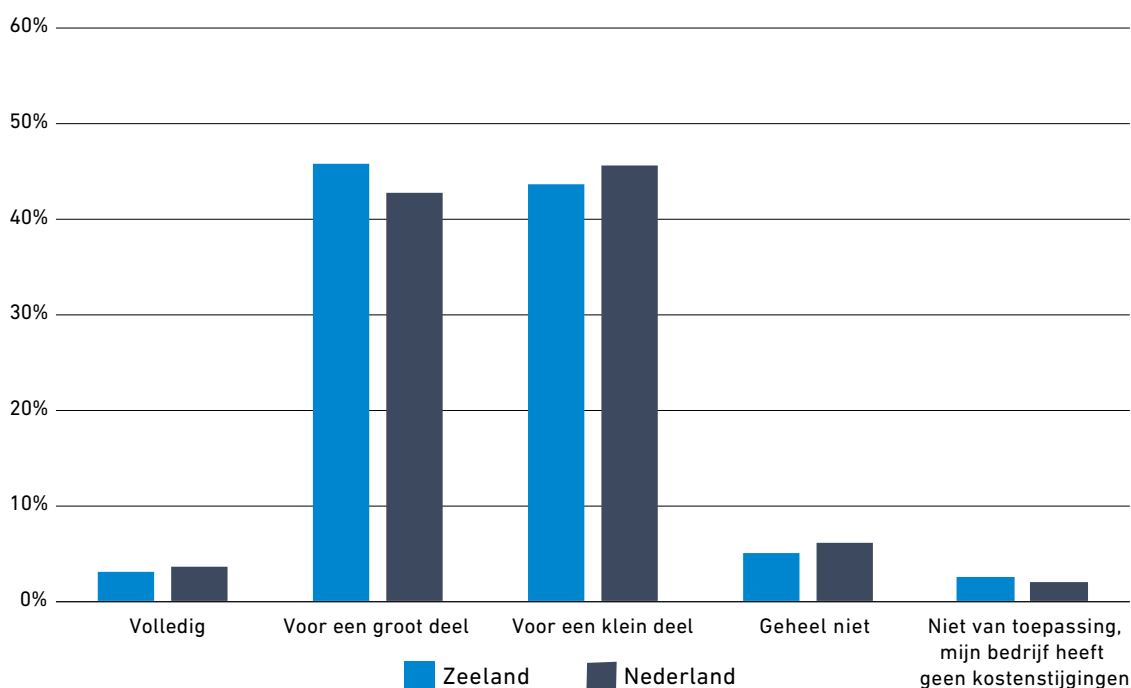
Ondernemers berekenen kostenstijging door aan klanten

De helft van de ondervraagde Zeeuwse ondernemers kan de stijgende productiekosten nagenoeg integraal doorberekenen aan hun afnemers. De andere helft geeft aan dat zij dit slechts voor een klein deel kunnen doen.

Deels zou het moeizaam doorberekenen van productiekosten in de verkoopprijzen kunnen worden verklaard doordat een op de twee gezinnen verwacht dat hun financiële situatie er in 2023 op achteruit zal gaan, waardoor zij hun hand enigszins op de knip houden.

Niettemin valt te verwachten dat het vermogen om stijgende productiekosten op klanten te verhalen vooral wordt bepaald door de specifieke sector in het algemeen en de aangeboden producten en diensten in het bijzonder.

In hoeverre kunt u kostenstijgingen doorberekenen in uw prijzen/tarieven aan uw klanten/afnemers?

CBS-conjunctuurenquête: aanvang kwartaal 1, 2023

Openstelling TEK-regeling: Van 21 maart t/m 2 oktober 2023 is de Tegemoetkoming Energiekosten energie-intensief mkb opengesteld. De TEK biedt een tijdelijke tegemoetkoming zodat een energie-intensieve mkb'er meer op adem kan komen om het bedrijfsmodel toekomstbestendig te houden. Meer informatie is te vinden op: [TEK \(Tegemoetkoming Energiekosten energie-intensief mkb\) \(rvo.nl\)](https://www.rvo.nl/tek).

Bron: CBS (Productiekosten, Financiële situatie gezinnen)

Financiële belemmeringen treden op de voorgrond

In lijn met de productiekosten die in de loop van 2022 stelselmatig stegen, neemt ook het aantal ondernemers toe dat financiële beperkingen aanhaalt als de belangrijkste belemmering in hun bedrijfsvoering.

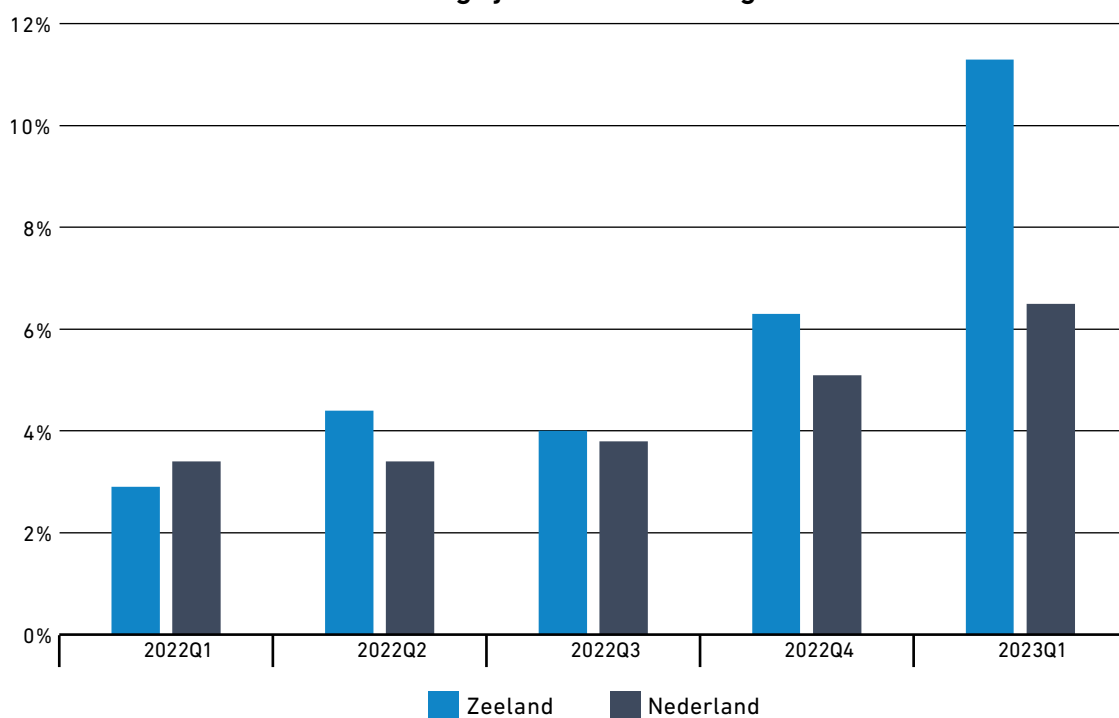
Een jaar geleden noemde ongeveer 3% van de ondervraagde ondernemers financiële beperkingen als hun belangrijkste belemmering. Bij aanvang van 2023 is dat percentage gestegen tot bijna 12%.

In relatie tot ervaren belemmeringen geeft echter nog steeds een op vier Zeeuwse ondernemers aan dat zij de krapte op de arbeidsmarkt als belangrijkste belemmering ervaren.

De financiële zorgen van ondernemingen in Zeeland zijn begrijpelijk. Zeker bedrijven die de prijsstijgingen van personeel en materiële kosten niet volledig kunnen doorberekenen merken de uitdagende omstandigheden. Coronasteun is gestopt en veel ondernemingen hebben een belastingschuld die nog terugbetaald moet worden. De mogelijke impact van de onrust op de financiële markten op het Zeeuwse bedrijfsleven is nog onbekend. Regelingen zoals de Tegemoetkoming Energie Kosten energie-intensief MKB (TEK-regeling), die op 21 maart 2023 van kracht werd, kan hopelijk wat verlichting brengen. Ook heeft Dockwize recent een **SOS-programma voor energie-intensieve bedrijven** gestart.

Dick ten Voorde, Directeur Impuls Zeeland

Aandeel ondernemers dat financiële beperking als belangrijkste belemmering ziet

Bron: CBS (Zeeland, Nederland)

Vooruitblik

Door Jo-Annes de Bat, gedeputeerde Provincie Zeeland

Nu de energieprijzen zijn gedaald, zien we weer kansen voor bedrijven en daarmee ook voor de versterking van de Zeeuwse economie. Niettemin blijven de Zeeuwse ondernemers nog voorzichtig, want afgelopen jaar hebben zij de toenemende kosten niet altijd kunnen doorberekenen aan hun afnemers. Tegelijkertijd is de noodzaak om in te spelen op de energietransitie alleen maar groter geworden. Om ondernemers daarin wegwijs te maken, werken wij aan een loket om MKB-ondernemers te ontzorgen.

Medio februari 2023 hebben we vanuit het Rijk het positieve nieuws mogen ontvangen dat de ingediende aanvraag voor de Regio Deal North Sea Port is goedgekeurd. De bijdrage van het Rijk bedraagt €30 miljoen. Dit bedrag kunnen we investeren in ons internationale havengebied, dé motor van onze regio.

Door die bijdrage kunnen we vanuit economisch perspectief de innovatie-, onderwijs- en kennisinfrastructuur versterken. Dat gaan we de komende jaren doen door:

- de aantrekkingskracht van de Kenniswerf in Vlissingen voor jongeren, startups en kenniswerkers te vergroten, en de kennis- en innovatienetwerken en de leer- en werkomgeving gericht te verbeteren.
- het nadrukkelijker verbinden en uitbreiden van deze innovatiebasis en -faciliteiten met living labs, (lab/test)faciliteiten en campussen elders in Zeeland, en samen te werken met Vlaanderen, bv. Universiteit Gent.
- het bieden van financieringsinstrumenten voor bedrijven die (startende) ondernemers en talent stimuleren tot innovaties.

Met de nieuwe Regio Deal North Sea Port zetten we ook in op brede welvaart. Denk hierbij bijvoorbeeld aan gezondheid, onderwijs en leefomgeving, maar ook aan het aantrekken van jongeren en het verbeteren van de bereikbaarheid door in te zetten op slimme en duurzame mobiliteit.

We verwachten dat deze maatregelen niet alleen effect hebben in het NSPD, maar in de hele provincie. Zo werken we samen aan een toekomstbestendig Zeeland!

Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022a). *Economie groeit het sterkst in regio Haarlemmermeer*. Centraal Bureau Voor De Statistiek. Geraadpleegd op 22 maart 2023 van

<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/08/economie-groeit-het-sterkst-in-regio-haarlemmermeer>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022b). *Conjunctuurenquête Nederland; uitkomsten extra vragen*. Centraal Bureau Voor De Statistiek. Geraadpleegd op 22 maart 2023 van

https://www.cbs.nl/-/media/cbsvooruwbedrijf/conjunctuurenquete-coen/coen-2023-q1-extra_vragen-regio.pdf

Kamer van Koophandel. (2022). *Trendrapport Bedrijfsleven*. Kamer van Koophandel. Geraadpleegd op 22 maart 2023 van https://www.kvk.nl/download/0314_KVK_Trendrapportage_juni_2022_tcm109-507934.pdf

Het Zeeuws Economisch Bericht is een uitgave van de Provincie Zeeland, in samenwerking met Impuls Zeeland, Economic Board Zeeland en het HZ Kenniscentrum Ondernemen en Innoveren. Wilt u reageren op dit Zeeuws Economisch Bericht, of wilt u op de hoogte blijven van de economische ontwikkelingen binnen Zeeland en het Zeeuws Economisch Bericht driemaandelijks ontvangen, stuur dan een bericht naar economie@zeeland.nl.